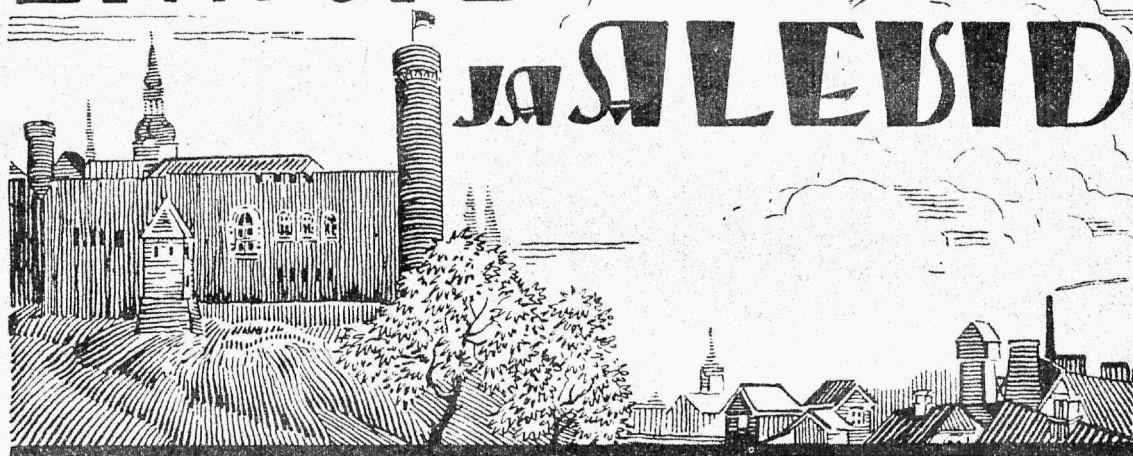

LINNAD

JA ALEVID

»EESTI LINNADE LIIDU HÄALEKANDJAK«

Väljaandja: Eesti Linnadeliit, Tallinnas.

Vastutav toimetaja: V. Smetanin.

Toimetus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn, Pikk 6.

Ilmub 10 korda aastas.

VIII aastakäik.

Numbri hind 25 senti.

Nr. 10

27. märtsil

1936

SISU.

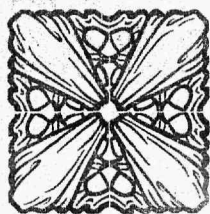
Omavalitsuste tulud ja kohustused. —
V. Velner.

Puukool linnade ja alevite haljasvööde
alusena — *dipl. agr. et hort. E. Lepp.*

Mõnest küsimusest isikunimede omapä-
rastuse alal — *Ed. Roos.*

Narva-Jõesuu suvituskoha tekkimine
ja arenemine kuni 1899. a. —
mag. A. Soom.

Kroonika.

„Linnad ja Alevid“

Eesti Linnadeliidu häälekandja

ilmub 1935./36. a. VIII aastakäiguna, avaldades artikleid ja teateid nii kodu- kui välismaade linna- ja aleviomavalitsuste korraldusest ja elust, tutvustades nende kavatsuste ja saavutustega jne.

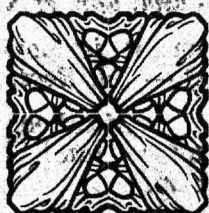
Ajakiri ilmub 10 korda aastas.

Numbri hind 25 s., aastakäigu (10 numbrit) — kr. 2.50.

Saadaval ka vanemad aastakäigud.

**Toimetus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn, Pikk 6
Telefon 431-58.**

LINNAD JA ALEVID

EESTI LINNADELIIDU HÄÄLEKANDJA

Väljaandja: Eesti Linnadeliit, Tallinnas --- Vastutav toimetaja: V. Smetanin

№ 10	Toimetus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn, Pikk 6, telefon 431-58.	27. märtsil
VIII AASTAKÄIK	Ilmub 10 korda aastas. Numbri hind 25 s.	1936

Omavalitsuste tulud ja kohustused.

V. Velner.

Siseministeriumi Omavalitsusteosakonna inspektor.

Meie omavalitsused on senini olnud sunnitud teotsema kaunis piiratud tuludega, võideldes kogu aja majanduslike raskustega.

Omavalitsuste tuludest on vaevalt jätkunud jooksvate ülesannete täitmiseks ja hädavajalikkude väljaminekute katteks. Enamik omavalitsusi on aga suurelt osalt teetsenud ja elatunud vanust varust ja kapitaaldest. On kulutatud ära eelmiste sugupõlvade poolt kogutud kapitalid ja peetud vanaks nende poolt soetatud varandused, soetamata asemele vastavaid väärtusi. Asutiste hooned, sisseseaded ja muud teotsemisabinõud on vananenud ja vananevad edasi, kuluvad ja lagunevad, kuna sageli ei leidu summasid nende korraldikuks remondiks. Nii teame, et suur hulk me vallamajust ja maa koolimajust on vanad ja väikesed, seest mustad ja määratud ning väliselt näotud ja maitsetud ja ei vasta kaugeltki enam praegusaja nõudeile ja vajadusile. Ka vallamajade ja koolimajade lähem ümbrus avaldab tihtigi mahajäetuse ja hoolimatuse muljet — majad seisavad lagedal, puudub isegi pisim aed, milline ilustaks ümbrust, või kui ongi, siis on see korratutes või hooletult korraldatud. Mitmelgi aleviomavalitsusel puuduvad hoopis oma majad nii alevivalitsuse kui ka kooli jaoks ja senini on aetud läbi üürimajadega. Ka paljude maavalitsuste ja linnavalitsuste seisund pole hoonete suhtes kaugeltki hiilgav, kuna sageli kohtame asutiste hooneid, kus remonti pole tehtud juba aastate jooksul. Ometi on me ametiasutised ja nende ruumid need, millised annavad võõraile üldpildi me majanduslikust seisundist ja valitsemise korrasolekust. Kui välismaalane, turist või ükskõik kes, näeb viletsat

ja räpast ametiasutist, saab ta sellest mulje, nagu oleks kogu me riik ja rahvas äärmiselt vaene, jõuetu ja hooletu oma asjade korraldamisel.

Me omavalitsuste kulud koosnevad peamiselt nende eneste maksudest, teatud osast riiklikest maksudest, millised vastavate seadustega on antud omavalitsustele, ja mitmesuguseist riiklikest toetusist. Pole huvituse ta heita pilku omavalitsuste tuludele ja sellele, milliseist allikaist nad saadakse. Nii saavad ajutised maavalitsused, kui endiste maaomavalitsuste õigujärglased, oma tulud peamiselt kinnisvaramaksust, lisapõhiarimaksust ja tulumaksust, millised maksud 1935./36. a. eelarves moodustasid 26,34%, kuna muud maksud lisandasid ainult tähtsuseta osa, nimelt 1,95%.

Vallaomavalitsuste maksud moodustasid 77,44% kogu nende eelarvelisist tuludest. Sellest moodustasid kinnisvara-, kinnisvaralisa- ja tulumaks 1935./36. a. eelarves 27,25%, isikumaks koguni 41,46% ja teised maksud ainult 8,73%.

Linnaomavalitsuste tuludes moodustasid maksud 50,45%. Sellest said linnad kinnisvara-, tulu-, puhtakasu-, äritunnistis-, trahteri- ja lõbustusmaksust kokku 44,57%, kuna teised maksud kokku moodustasid ainult 5,88%.

Aleviomavalitsuste tuludes moodustasid maksud 76,28%, mis saadi kinnisvaratulu-, puhtakasu-, isiku-, äritunnistis-, trahteri- ja laada- ning turukauplejatmaksust, kokku 71,36%, kuna ülejäänud maksud moodustasid ainult 4,92%.

Sellest nähtub, et eriti tähtsa osa alevi- ja vallaomavalitsuste eelarveist moodustavad maksud, tervelt $\frac{3}{4}$, kuna aju-

tiste maaalitsuste ja linnaomavalitsuste juures maksud moodustavad veidi üle poole (kui ajutiste maavalitsuste eelarveist eraldada teedekapitali osa). See on seletatav asjaoluga, et ajutised maavalitsused ja linnaomavalitsused saavad teatava osa tuludest kapitalest, varandusist ja ettevõttest, kuna valla- ja aleviomavalitsusil tulud selles osas peaaegu üldse puuduvad. Seega annavad omavalitsuste ülalpidamise kulud peamiselt maksumaksjad ja nende õlul lasub küllaltki suur koorem ja kohustus sel alal. Võrreldes meie ja välisriikide omavalitsuste eelarveid ja nende osi, selgub, et tulud maksudest moodustavad meie omavalitsuste eelarveis palju suurema osa, kui paljude välisriikide omavalitsuste eelarveis. See nähe on seletatav asjaoluga, et paljude välisriikide omavalitsused evivad kindlaid kapitale, ettevõtteid ja tagavaru. Meie omavalitsused aga selliseid varandusi ega kapitale ei evi ja pole suutnud neid ka lühikesel iseseisvus- ja teotsemisajal soetada. Paljud omavalitsused aga kaotasid oma kogutud kapitalid revolutsiooni- ja sõjakeerises. Ja kuigi kehtiv arvepidamiskord näeb ette kapitalide kogumise kohustuse omavalitsusile, pole kaugeltki kõik omavalitsused seda nõuet suutnud tegelikult täita.

Et omavalitsused pole suutnud koguda iseseisvuspäevil kapitale, vaid isegi olevad kapitalid ja varandused on vähenenud, saab arusaadavaks alljärgenevast omavalitsuste viimaste aastate tulude vaatlusest.

Kõigepealt tuleb tähendada, et omavalitsuste tulud on langenud viimase kuue aasta jooksul järjekindlasti.

Asudes selgitama tulude languse põhjusi, selgub, et see on tingitud vägagi mitmesuguseist asjaoludest.

Üheks suuremaks põhjuseks tuleb pidada valitsenud majanduslikku surutist. Majanduslik surutis, mis vallutas ka meie maa, halvas rahva ja üksikute kodanike majanduselu ja vähendas tunduvalt maksnikkude maksuvõimet. Eriti painajalikult rõhus majanduslik surutis põllupidajaid, mille tagajärjel maarahva maksuvõime vähenes õige tunduvalt. Selle tagajärjel pidi vähenema maksude kogusumma, kuid ühtlasi suurenes ka laekumata maksude kogusumma. Kriisi haripunkti aastail ulatus üksikute omavalitsuste laekumata maksude kogusumma isegi kuni 50% maksude kogusummast. Lootusetute ja kahtlaste võlgade summad suurenesid aina, samuti suurenes vaesusaktide arv, mis

tehtud politsei kui maksude sissenõudja poolt isikute kohta, kellelt polnud varanduse puudusel midagi võtta.

Teisest küljest tingisid tulude vähenemise aga suurel määral ka seaduseandlikud sammud, mis otseselt või kaudselt puudutasid omavalitsuste maksude küsimust ja mille tagajärjel vähenesid tulud maksudest.

Kogutud statistilised andmed näitavad, et ajutiste maavalitsuste tulude kogusumma viimase kuue aasta jooksul vähenes ümmarguselt 40% ja tulud maksudest ligi 30%.

Vallaomavalitsuste tulud langesid samal ajavahemikul aga tervelt 41%. See langus on olnud järjekindlalt aasta-aastalt ja ainult 1935./36. a. näitas tulude kogusumma väikest tõusu, võrreldes möödunud eelarveaastaga.

Viimase kuue aasta jooksul on linnaomavalitsuste tulude kogusumma olnud järgmine: 1930./31. a. — 10 050 652 kr., 1931./32. a. — 8 714 692 kr., 1932./33. a. — 8 202 105 kr., 1933./34. a. — 8 126 211 kr., 1934./35. a. — 8 348 375 kr., 1935./36. a. — 8 085 611 kr.

Võrreldes linnavalitsuste 1930./31. a. tulude üldsummat 1935./36. a. tulude üldsummaga, selgub, et korralised tulud vähenesid 2 100 874 kr. ehk 21% võrra.

Linnavalitsuste, samuti kui ajutiste maavalitsuste ja vallaomavalitsuste tulude vähenemine oli tingitud peamiselt kahest tegurist — üldisest majanduslikust surutisest ja selle tagajärjel tekkinud kodanike maksuvõime langusest ja teiseks — tulude vähenemisest maksudest, milleks on aidanud kaasa vastavate seaduste muutmised.

Vaadeldes lähemalt viimaste aastate seaduseandlust linnade maksude alal, selgub, et on tunduvalt kärbitud linnaomavalitsuste tulusid seaduseandlikul teel.

Kõigepealt tuleb mainida Linnades asuvatelt kinnisvaradelt riigile võetava kinnisvaramaksu seadus (RT 9 — 1932), mille alusel riik saab omale 15% linnaomavalitsuste poolt võetavast kinnisvaramaksust. Selle tagajärjel olid linnad sunnitud alandama oma maksu kogusummat, mistõttu linnade tulud kinnisvaramaksust vähenesid 6,77% võrra.

Tulumaksuseaduse muutmise seadusega vähendati tulumaksu 10% võrra ja see omakorda aitas kaasa ka linnaomavalitsuste tulude vähenemisele. Linnaomavalitsuste tulud tulumaksu osas vähenesid 16,38% võrra.

Teiseks vähenesid omavalitsuste ettevõtete tulud Tapamajade ja liha järelevaatuse seaduse muutmise seadusega (RT 30 — 1931).

Ülaltähendatud seaduse tagajärjel langesid Tallinna Linna Tapamaja tulud, millised olid 1930./31. a. 163 137 kr. 54 s., 1934./35. a. 105 478 krooni 99 sendini ja Tartu Linna Tapamaja tulud, millised olid 1930./31. a. 63 463 kr. 91 s., 1934./35. a. 50 921 krooni 44 sendini.

Ka on langenud linnaomavalitsuste tulud teisist ettevõttest, mis on tingitud üldisest majandushükust olundist ja konjunktuurist.

Trahteriäriseaduse muutmise seadusega (RT 29 — 1932) kaotati omavalitsusile 1928. a. Trahteriärade liikide täiendamise ja omavalitsustele trahterimaksu tulude kindlustamise seaduses (RT 105 — 1928) ettenähtud riigitoetus. See toetus oli mõeldud omal ajal riigi poolt vastutatsuna nende tulude eest, mis omavalitsused kaotasid trahterimaksu ja piiritus- ning viinaostulubade arvel. Kuid nagu on toimitud toetustega, et esmalt neid mõni aeg antakse kompensatsiooniks ja hiljem võetakse nad hoopis ära, nii toimiti ka siin.

Osaliselt on aidanud kaasa linnade tulude vähendamisele ka Alkoholimüügist seadus (RT 16 — 1935), millega muuseas laiendati ollemüüki. Trahterimaksuseadusega (RT 109 — 1935) vähenevad linnaomavalitsuste tulud trahterimaksust umbes 15—20% võrra. Nimekt piirab uus seadus tunduvalt omavalitsuste õigusi trahterimaksu alal, samuti ka ettevõtete hulka, kes trahterimaksu peavad maksma, mille tagajärjel väheneb ka omavalitsuste tulude kogusumma. Tunduvalt mõjub see vähendamine just linnaomavalitsuste tuludele ja eriti kohvikute ja väiksemate restoranide arvel.

Eriti ebastabiilseks on kujunenud omavalitsuste tulud jõuvankri- ja bensiinimaksust. Kui vana korra järgi Jõuvankri- ja bensiinimaksuseaduse alusel laekunud summad kanti Teedeministeriumi teedekapitali arvele ja vastavad summad jaotati omavalitsuste vahel — jõuvankrimaksust laekunud summad vastavalt omavalitsuste piires asuvate jõuvankrite arvule ja bensiinimaksust — 70% maavalitsuste teedekapitalile ja 30% linnadele ja aleveile, siis uue Jõuvankrite- ja aktsiisimaksuseaduse alusel bensiinilt võetava aktsiisimaksu jaotamise ja tarvitamise seadusega (RT 13 — 1935) on kogu jao-

tamise korraldus antud ainuüksi teedeministri võimkonda. Siin pole enam nähtud ette mingit alust ega norme jaotamise alal, vaid teedeministrile on jätud täielik vabadus teotsemiseks oma äranägemise järgi. Pealegi on aga summad neist maksudest ja toetusist väga suurel määral vähenenud.

Nii saadi 1934./35. a. linnades jõuvankrimaksu 169 312 kr. 38 s., bensiinimaksu 182 425 kr., toetust teedekapitalist 44 959 kr., kokku 369 696 kr. 38 s.

1935./36. a. said aga linnad jõuvankrimaksu 98 810 kr., bensiinimaksu 98 350 kr., kokku 197 260 kr.

Toetusi pole aga käesoleval eelarveaastal linnad üldse saanud. Tulud jõuvankri- ja bensiinimaksust on aga vähenenud tervelt 46,66% võrra.

Riigilt saadud toetuste üldsumma on langenud ka vägagi tunduvalt. Nii said linnad 1930./31. a. 749 743 kr., kuna 1934./35. a. ainult 685 106 kr.

Eeloleval 1936./37. a. tahab lugu kujuneda aga veel kurvemaks. Nii on Maanteedevalitsus teatanud kõigile linna- ja alevalitsusile, et riigi 1936./37. a. eelarves on teede ehitamiseks ja korrashoidmiseks nähtud ette ainult 2 154 532 kr., mis on umbes 3% riigi üldeelarvest. Kuna aga Maanteede- ja bensiinimaksuseadus õigustavad omavalitsusi saama aastas 6 254 532 kr., siis moodustab eelarves ettenähtud summa ainult 35% saadaolevast summast. Nii väike pole teede ehitamiseks ja korrashoidmiseks määratud summa kunagi olnud. 1933./34. a. eelarves oli küll arvuliselt väiksem summa, kuid sel aastal teostati hulk töid hädaabitööde korras ja hädaabitööde krediitidega.

Eeloleval eelarveaastal on Teedeministeriumi poolt nähtud ette suuremate summade andmine ajutisile maavalitsusile sildade parandamiseks ja teiste edasilükkamatute tööde teostamiseks, mis pärast Teedeministerium ongi teatanud linnavalitsusile, et nad arvestagu 1936./37. eelarveaastal teedekapitali toetusest ilmajäämist ehk paremal juhtumil väiksemat toetust.

Seega on selge, et linna- ja aleviomavalitsused eeloleval eelarveaastal teedekapitali toetust peagu üldse ei saa. Et see raskendab linnaomavalitsuste tööd, eriti heakorral alal, on selge ja paratamatult jäävad paljud hädavajalikud ülesanded heakorral alal sel aastal teostamata.

Aleviomavalitsuste tuludest selgub samuti, et viimase kuue aasta jooksul on

aleviomavalitsuste tulud näidanud järjekindlat tagasiminekut.

Nii olid aleviomavalitsuste tulud 1930./31. a. 367 486 kr. 1931./32. a. — 385 008 kr., 1932./33. a. — 331 968 kr., 1933./34. a. — 298 368 kr., 1934./35. a. — 291 381 kr., 1935./36. a. — 255 403 kr.

Võrreldes 1930./31. ja 1935./36. a. tulud, nähtub, et alevite 1935./36. a. tulude kogusumma on vähem 1930./31. a. tulude kogusummast 112 083 kr. võrra. Kuid kuna aleviomavalitsuste 1935./36. a. tulude kogusummas puuduvad Narva-Jõesuu alevi tulud ja kuna Narva-Jõesuu alevita olevate 1930./31. a. tulude kogusumma oli 339 995 kr., siis vähenesid aleviomavalitsuste tulud 84 592 kr. ehk 25,74% võrra.

Ka aleviomavalitsuste tulude languse põhjustajaks on olnud samased asjaolud, mida me nägime teistegi omavalitsuste juures.

Ülaltoodust nähtub, et kõigi omavalitsuste tulud on aasta-aastalt vähenenud ja õige tunduvalt.

Omavalitsuste kohustused seevastu pole kaugeltki vähenenud. Kulud ja kohustused on püsinud ja on isegi mõnel alal näidanud tõusu. Süveneva majanduskriisi ja tööpuuduse tagajärjel on kulud hoolekande ja hädaabitööde alal nõudnud omavalitsusilt järjest suurenevaid kulusid. Uute seaduste kehtimahakkamisega on omavalitsusile tulnud juurde rida uusi ülesandeid ja kohustusi. Kõik need uued kohustused ja ülesanded aga nõuavad omavalitsusilt väljaminekuid ja kulusid.

Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse muutmise seadusega (RT 63 — 1932) pandi hääleõigustlike kodanikkude nimestikkude pidamise, nimeliste tunnististe valmistamise, valimis- ja hääletamisedelite ja nimeliste tunnististe saatmise kulud omavalitsuste peale. Samuti on suurendanud omavalitsuste väljaminekuid Avalikkude õppeasutiste ja õigustega erakoolide õppejõudude tasude seaduse muutmise dekreet (RT 28 — 1934). Kuna vana korra järgi riik kandis 80% ja omavalitsused 20% koolide ülalpidamise kuludest, siis selle uue korraldusega peavad omavalitsused kandma 30% koolide ülalpidamise kuludest.

Töbörside ja riiklike, kogukondlike ja ühiskondlike tööde korraldamise seadusega (RT 56 — 1934) peavad töbörside korraldamise ja ülalpidamise kulud kandma vastavad omavalitsused. Kui omavalitsused omavahel kok-

ku ei suuda leppida nende kanda tulevate kulude suuruses, siis määrab iga omavalitsuse kanda jääva kuludeosa teedeminister. Selle uue seaduse kohaselt on vastavad kulud jaotatud linnaomavalitsuste ja ajutiste maavalitsuste vahel. Üksikud ajutised maavalitsused on aga oma osa edasi veeretanud vallavalitsuste peale. Vallaomavalitsusile on töbörside kulud täiesti uued kulud, mida nad varem pole kandnud.

Viimaste aastate propagandaülesannetega seoses olevad üldriiklikud ja -rahvuslikud algatused on tihedasti seotud omavalitsustega. Kõik sellised aktsioonid, nagu nimede eestistamine, rahvuslippude levitamine, raamatuaasta korraldamine jne., kõigi nende teostamine on toimunud peamiselt omavalitsuste ja nende tegelaste kaudu ja kaasabil. On loomulik, et nende algatuste teostamine nõuab omavalitsustegelasilte suuremat aja- ja energiakulu. Peale selle on need tööd seotud ka kuludega ühel või teisel kujul — suurenevad kulutused kantseleikulude, söidu- ja päevarahade, lisatööjõudude töötasude näol.

Omavalitsused on senini katsunud ajada läbi peamiselt ainult jooksvate ülesannete täitmisega, kuna kaugeleulatavamad ja põhjalikumad kavad on jäetud teostamata raha ja vastavate võimaluste puudusel. On jäänud ootama paremaid aegu, kuid need pole seni veel saabunud.

Sõja- ja revolutsioonikeerises kaotasid omavalitsused oma kapitalid ja varandused. Me teame, et enne sõda oli omavalitsusi, kelle eelarvest tulud kapitalist moodustasid 30—50%. Nüüd on aga omavalitsuste tulud kapitalist minimaalseimad.

Uute ehitiste püstitamiseks pole omavalitsusil olnud vastavaid kapitale. Elulised vajadused on nõudnud aga nende ehitiste püstitamist. Ka näevad vastavad seadused otseselt ette kohustuse korraldada teatud alased ja püstitada selleks ehitisi. Nii paneb koolikorraldus omavalitsuste peale kohustuse ehitada vastavalt koolivõrgule koolimaju, rahva tervishoiu korraldus kirjutab omavalitsusile ette teatud kohustuste täitmise, hoolekandekorraldus nõuab kategooriliselt teatud kindlate ülesannete täitmist ja korraldamist. Ühesõnaga, seadused ja korraldused näevad ette küll kohustusi ja ülesandeid, kuid seda, kuidas ja millega neid ülesandeid täita, seadused ei sisalda. Kõige selle tagajärjel on omavalitsused olnud sunnitud teema laene. Üksikuile omavalitsusile tuli

selliseid kohustuslikke ülesandeid korruga nii palju peale, et oldi sunnitud võtma kaela võlasumma, mille kandmine osutus ülejõukäivaks. Nii näeme, et keskvalitsuse korraldustega on üksikud omavalitsused pandud n. ö. „hooldamise“ alla, nagu Türi linn ja Kõnnu vald. Viimane on tüüpiliseks näiteks sellest, kuidas ülejõukäivad ülesanded ja kohustused viivad omavalitsusi majanduslikesse raskusisse ja peamiselt uute koolimajade ehitamise pärast.

Sellise seisundi juures, kus omavalitsused ägavad suure maksukoorma all, kus aastas tuleb maksta suuri summasid ainult protsentideks, rääkimata veel kapitalivõla kustutamisest, ei suuda omavalitsused enam korralikult täita oma jooksvaid ülesandeid. Kõik see aga annab end tunda üldises valitsemises ja takistab tunduvalt valitsemisülesannete edukat täitmist kohtadel. Asutised, mis täidavad üldriiklikke ülesandeid, nagu omavalitsused, on muutunud nõrgaks ja jõuetuks ja nende tegevus piirdub ainult hädavalikude jooksvate küsimuste lahendamisega, kuna kaugemad ja suuremad ülesanded jäävad raha ja võimaluste puudusel hoopis täitmata.

Nagu nägime ülal, on eriti suuresti vähenenud ajutiste maavalitsuste ja vallaomavalitsuste tulud, vähemal määral linna- ja aleviomavalitsuste tulud.

Linnade ja alevite suhtes tuleb veel eriti tähele panna seda, et linnad ja alevid on meil senini veel peaaegu täiesti väljaehitamata ja et linnade ja alevite heakorrale on senini pandud vähe rõhku. Eriti viimasel ajal on aga kerkinud üles see linnade väljaehitamise probleem ja Teedeministeriumis on isegi töötatud välja vastav linnade väljaehitamise seaduse eelnõu. Kuid kõige selle takistuseks on jällegi vastavate summade puudumine.

Kõige selle tagajärjel on kujunenud paratamatuks vajadus suurendada omavalitsuste tulusid.

Omavalitsuste liitude poolt Siseministeriumile esitatud ettepanekutega on nõutud tulude suurendamist vähemalt 25% võrra eelarve üldtuludest. Kuna omavalitsuste üldtulud on aga keskmiselt langenud rohkem ja ülesandeid on järjest tulnud juurde, siis ei saavutataks sellega veel seda tulude taset, mis oli omavalitsusil enne tulude langust. Kuid see oleks siiski esialgseks sammuks omavalitsuste majandusliku olundi parandamise suunas, kuna lõpliku lahenduse annaks siiski omavalitsuste maksuseaduste täielik ümber-

töötamine omavalitsusile iseseisva maksusüsteemi loomisega. Kuna kõik see nõuab aga põhjalikku ettevalmistust ja tööd, koos sellega ka aega, omavalitsuste seisund aga senini oodata ei luba, siis peab paratamatult leppima selle esialgse hädavajaliku sammuga omavalitsuste majandusliku parandamise alal, suurendades omavalitsuste tulusid maksudest teatud protsendi võrra.

Mis puutub võimalusisse omavalitsuste tulude tõstmiseks ja vastavate allikate leidmiseks, siis pole selle lahendamine kaugeltki kerge. Uue maksuna võiks tulla sisseseadmisele linnades kogukonnamaks, kuna valdades ja alevites tähendatud maksuna on juba olemas isikumaks. Rohkem uusi makse peale pole aga võimalik, korraldamata ümber maksusüsteemi, milline aga, nagu juba tähendatud ülal, vajab rohkem aega.

Kõigepealt võiks tulla kõnesse tulumaksu omavalitsuste osa suurendamine riigi osa arvel. Praeguse korra järgi omavalitsused saavad tulumaksu üldsummast ainult $\frac{1}{3}$, millest ajutised maavalitsused saavad 40%, linnad 40%, vallad ja alevid 20%. Kui tulumaksust saadud summast anda omavalitsusile $\frac{1}{3}$ asemel $\frac{2}{3}$, siis kõigi omavalitsuste tulud tulumaksust suureneks kahekordseks.

Teiseks võiks kaaluda põhiarimaksu (patendimaksu) omavalitsusile andmist.

Põhiarimaksu muudatuste seaduse (RT 44 — 1928) alusel saavad linnaomavalitsused linna piires, aleviomavalitsused alevi piires ja ajutised maavalitsused väljaspoolt linna ja alevi piiri asuvailt kaubandus- ja tööstusettevõttele lisa-põhiarimaksu kuni 50% riigi põhiarimaksust. Kui riigi põhiarimaks anda omavalitsusile, siis linna- ja aleviomavalitsuste ja ajutiste maavalitsuste tulud sellest maksust suureneksid kolmekordseks.

Linnades võiks veel tulla kõnesse kinnisvaramaksu riigi osa andmine linnaomavalitsusile, milline võetakse 15% suuruses linnale võetavast kinnisvaramaksust Linnades asuvailt kinnisvaradelt riigile võetava kinnisvaramaksu seaduse (RT 91 — 1932) alusel.

Valdade ja alevite tulusid võiks tõsta tulumaksu riigi osa andmisega omavalitsusile. Kuid kuna vallad ja alevid saavad ainult 20%, s. o. poole vähem kui maakonnad ja linnad tulumaksust omavalitsusile antavast osast, siis see palju ei tõstaks nende tulusid. Nende suhtes võiks tulla

kõnesse isikumaksu ülemmäära kaotamine või tõstmine ja kinnisvaramaksu tõstmine.

Siseministeeriumi Omavalitsusteosakonna poolt kalkuleeritud andmeil ülal tähendatud maksude ümberkorraldamisega tõuseksid omavalitsuste korralised tulud järgmiselt:

L i n n a o m a v a l i t s u s i l: tulumaksust — omavalitsuste osa suurendamisega $\frac{1}{3}$ -lt — $\frac{2}{3}$ -le — 415 000 kr., kinnisvaramaksu riigi osa (15%) linnadele andmisega 331 492 kr., põhiärimaksu linnades linnadele andmisega 441 000 kr., kokku 1 187 492 kr.

See summa võrduks 14,6% linnaomavalitsuste tulude üldsummast.

A l e v i o m a v a l i t s u s i l: tulumaksust — omavalitsuste osa suurendamisega $\frac{1}{3}$ -lt — $\frac{2}{3}$ -le — 7 290 kr., põhiärimaksu aleveis aleveile andmisega 22 154 kr., kokku 29 444 kr.

Sellega oleks aleviomavalitsuste tulude tõus 11,2%. Siia juurde tuleb veel isikumaksu ülemmäära suurendamine või kaotamine, mis omalt poolt aitab ka kaasa aleviomavalitsuste tulude tõusule.

V a l l a o m a v a l i t s u s i l: tulumaksust — omavalitsuste osa suurendamisega $\frac{1}{3}$ -lt — $\frac{2}{3}$ -le — 166 509 kr., kinnisvaramaksu määra tõstmisega 15 sendilt 19 sendile 164 292 kr., kokku 330 801 kr.

Sellega oleks vallaomavalitsuste tulude tõus 7,6%. Siia tuleb samuti juurde isikumaksu ülemmäära suurendamine või selle kaotamine, mis aitaks tunduvalt tõsta valdade tulusid.

A j u t i s i l m a a v a l i t s u s i l: tulumaksust — omavalitsuste osa suurendamisega $\frac{1}{3}$ -lt — $\frac{2}{3}$ -le — 411 000 kr., põhiärimaksu maakondades ajutisile maavalitsusile andmisega 132 000 kr., kinnisvaramaksu määra tõstmisega 15 sendilt 19 sendile 173 867 kr., kokku 716 867 kr.

Sellega oleks ajutiste maavalitsuste tulude tõus 16,6%.

Nagu nähtub ülaltoodud andmeist, ei saavutataks nende summadega veel seda tulude taset omavalitsusile, millise nad evisid kuus aastat tagasi, kuna tulude langus viimase kuue aasta jooksul on üksikute omavalitsuste liikide juures olnud isegi üle 40%. Kuid sellise tasemeni ei saagi ja ei võigi tahta omavalitsuste tulude suurendamist, kuna ka riigi tulud on vähenenud aastate jooksul. Kuid riigi tulude vähenemine on siiski olnud märksa vähemaulatusealine. Nii oli riigi tulude üldsumma 1930./31. a. ümmarguselt 96 968 000 kr., 1931./32. a. — 85 059 000 kr.,

1932./33. a. — 66 111 000 kr., 1933./34. a. — 65 190 000 kr., 1934./35. a. — 73 892 000 kr. ja 1935./36. a. — 69 500 000 kr. Seega on langus viimase viie aasta jooksul umbes 27,8%.

Kõigest ülaltoodust nähtub, et omavalitsuste tulude suurendamine on hädavajalik ja kiire. Seda tunnustavad omavalitsused ise ja ka nende keskkoonid — liidud. Ka Siseministeeriumi poolt on tunnustatud omavalitsuste tulude suurendamine kiireiseloolumuliseks ja esitatud vastav ettepanek Vabariigi Valitsusele, kes, ühinenud sama seisukohaga, on teinud majandusministrile ülesandeks asuda vastavate kavade väljatöötamisele. Tuleks loota, et need kavad ei jääks ainult kavaks, vaid ka töötataks tegelikult välja vastavalt eelnõudeile ja et nad leiaks peatset elluviimist.

Ühtlasi on Vabariigi Valitsuse poolt tunnustatud tarvilikuks omavalitsuste võlgade ümberkorraldamine ja omavalitsusile vajalikkude suuremate ettevõtete teostamiseks, nagu hoonete kapitaalremontideks, uute hoonete püstitamiseks jne. pikaaegse ja odavaprotsendilise laenu andmine.

Omavalitsused on viimasel ajal jäänud nagu orvu ossa. Omavalitsuste käest nõutakse küll tööd ja teotsemist, nende peal lasub suur vastutus kogu me kohapealse valitsemise eest, nende kaudu riigi keskvoim teostab üldriiklikkude ülesannete ja aktsioonide täitmist, kuid anda ei taheta neile midagi. Leitakse, et see on nagu endastmõistetav, et omavalitsused ja nende tegelased peavad teotsema, peavad organiseerima ja korraldama, peavad olema nii-öelda kogu oma piirkonna eluolu keskuseks, kuid unustatakse, et see kõik on seotud suurte kuludega.

Seepärast on selge, et kui riigi keskvoim tahab teotsema omavalitsustega käsi-käes, mis on arusaadav ja valitsemise huves hädavajalik, siis peab ta hoolitsema ka selle eest, et need kohapealsed valitsemisasutised oleks ka elujõulised ja teovõimelised. Iga õigusele vastav vastav kohustus ja iga ülesande täitmine nõuab selle täitmiseks tarvilikke tulusid ja selle allikaid. Seepärast tuleb loota, et ka omavalitsuste eest siitpeale hakatakse kandma rohkem hoolt, et need kujuneks riigivõimu väärrikaiks esindajaks kohtadel ja tõesti täie uhkuse ja rahuldusega suudaksid täita neid suuri ülesandeid, mis nende peale on pandud ühiskondliku eluolu korraldamise ja juhtimise alal.

Puukool linnade ja alevite haljasvööde alusena.

Dipl. agr. et hort. E. Lepp.

Kodu ja koduümbruse kaunistamine võtab meil aastast aastasse ikka rohkem hoogu. Üle maa korraldatakse siin ja seal kursusi, koolipingis õpetatakse lapsi, kes oma teadmisi laiendavad teisile koduseile, või istutavad kodus ümber teoreetilised teadmised praktilisiks.

Koduümbruse korrastamine pole täielik, kui seda püütakse levitada oma lähemale ümbrusele. Täielik on ta siis, kui sellest saab osa kaugem, ühiskondlik, omavalitsuslik või ka riiklik algatus: mälestussambad, kalmistud, avalikud pargid, metsatukad jm.

Liikudes ringi kodumaa linnades ja alevs, paistab silma, et kaugema koduümbruse kaunistamine nõuab sama palju hoolt, vaeva ja tööd, kui seda vajab lähem, elamu ümbrus.

Sel alal on tänapäevani tehtud veel võrdlemisi vähe, arvatud välja üksikud linnad, kuna just linnad ja alevid peaks osutama ergutajaiks koduümbruse kaunistamise töös ja kasvatama ja arendama esteetilisi tundeid. Olgu kodanikkudega nüüd olund kuidas tahes, kas pigistab aineline külg või ei, hea tahtmise juures on siin võimalik saavutada palju.

Ma ei hakka enam vaimudevallast kutsuma esile neid puudusi, milledega mul oli kokkupuutumisi möödunud aastal, ütleme, et need on kadunud, kuid nende asemele peab andma uut, värsket, mis tiivustaks edule. Esimene asi, mille eest linnad ja alevid peaksid hoolitsema, on noor, elujõuline taimestik, mida on võimalik asetada vanade, kõdunenud põõsaste, puude asemele; teiste sõnadega — kui tahetakse luua uueks, ilusaks oma lähem ja kaugem ümbrus, peab iga linn ja alev soetama endale noorte põõsaste ja ilupuude tagavara puukooli näol. Pole tähtis, et puukool oleks eraldi igal linnal ja alevil. Selle üle peaks mõeldama, kas poleks mitte soovitav asutada kuhugi ühist puukooli, mis täidaks lähemas tulevikus kõik nõuded ilutaimestiku alal. Korraliku puukooli järgi on praegu suur vajadus mitte üksilinnadel ja alevil, vaid ka nende ümbruskonnas asuval rahval. Kui olla otsekohene, siis puudub kodumaal praegu selline puukool, mis suudaks täita ülaltähendatud nõudeid aiandustaimestiku alal. On tõsi, et siin ja seal võib leida ühte kui teist

meie metsanduspuukooles, kohati isegi päris suurt valikut, näiteks Tartu Ülikooli katse- ja õppemetskonna puukoolis Kastre-Peravallas, kuid see kõik pole mitte see, mida vajab meie aianduse, linnade ja alevite haljasvööde arenemine, väljahitamine. Esiteks olemasolevad riiklikud puukoolid ei suuda anda praeguseis tingimustes küllaldaselt arvul väärilist, ajakohast materjali, üksnes juba seepärast, et nõudmine istutamismaterjali järgi on liiga suur, teiseks ei suuda neis puukooles noored taimed areneda küllaldaselt hästi välja, sest neile ei anta inimeste poolt selleks küllaldaselt aega, viiakse sealt liiga noortena välja ja kolmandaks ei seisa metsanduspuukoolide kasvatamise siht, ülesanne selles, et kasvatada taimi aianduse nõuete rahuldamiseks nii vastava kauba väärtuse kui valiku suhtes. Kui lähemas tulevikus siin ei teostata parandust, on raske jõuda välja praegusest olundist. Selle küsimuse tähtsusest on saanud aru juba mitmed linnad ja alevid, mille tõenduseks siin ja seal võib näha kerkimas päris korrapäraseid, oma tarviduse rahuldamiseks asutatud puukoole.

Taimestiku valikult parima, täiuslikema puukooli evib Põltsamaa, mis avaldab vägagi rahuldavat muljet. Vähemaid puukoole (arvatud välja muidugi Tallinna linna puukoolid, mis jätavad soovida ainult materjali mitmekesisuselt), leidub veel Sindis, Petseris, Viljandis, Narvas. Vajalikku materjali on muidugi võimalik soetada erapuukoolest, kuid tavaliselt on need taimed, puud-põõsad seal nii kallid, et omavalitsused vaevalt suudavad neid osta.

Väljudes sellest seisukohast, ei jää meie linnadel ja alevil üle muud, kui asutada puukool omal käel, igal pool iseseisvalt või teha seda kulude säästmise mõttes ühiselt, üks Põhja-, teine Lõuna-Eestis, või üks ühine, mis rahuldaks kodumaa kõigi asulate nõudeid, nii puude-põõsaste kasvatamise kui ka materjali valiku suhtes. Kui viimasest soovist praegu ei peaks saama asja, siis vähemalt asutagu iga linn, alev ise endale istandiku, mis lähemas tulevikus võiks rahuldada hädavajalikke nõudeid, kuna suurema, ühise puukooli asutamine jääks siiski püsima päevakorda, kas või ainult katsetamiseks, sordimendi väl-

jaarendamiseks, mida võib võimaldada ainult ajakohane juhtimine ja ajakohaste kasvutingimuste loomine.

Seni kui need võimalused veel puuduvad, loodagu igas linnas, alevis iseseisev puukool, kas või taimepeenrad, kuid teadlikult valitud materjalidega, mis hiljem võiksid kujuneda ühise, suurema puukooli aluseiks.

Enne kui asuda pöösaste ja puude üksikute liikide ja sortide valikule, peatun mõne sõnaga ilupuukooli, praegusel juhtumil ka peenramaa mullastiku valiku juures.

Väiksemate puukoolide asutamise puhul, kui on tegemist noorte taimedega, kui viimaseid käsvatatakse veel peenardel, võib leppida keskmiste muldadega (liiv-savi, saviliiv), mis sisaldavad küllaldaselt huumust, hilisema kasvatamise korral aga peab neile valima juba eritingimused, sest ilupuude nõuded mullastiku suhtes on väga mitmekesised. Nii näiteks nõuavad okaspuud rohkem raskemaid, huumusrikkamaid muldi, sest neid peab istutama alati mullapalliga (või kergem muld segatult turbaga); laguneb mullapall, muutub küsitavaks okaspuude kasvamine. Teised, nagu lehtpuud, vajavad jälle liiv-savimuldi. Mitmekesine on ilupuude juures ka põhjavee küsimus — ühed nõuavad rohkem niiskust, teised vähem. Pidades silmas ülaltoodud nõudeid, peab tunnustama, et ilupuukooli asutamiseks peaks puukooli mullastik olema mitmekesine, väiksemad kõikumised on lubatavad, samuti ka põhjavee kõikumine 1—2 m vahel (rohkem küll, kuid mitte vähem). Pike-malt pole praegu tarvis peatuda selle küsimuse juures, sest suuremal osal linnadel ja alevil on puukoolid veel asutamisel ja esialgu aitab mõnestkümnest taimepeenrast keskmisel mullal.

Taimestiku valikus asutatavasse puukoolesse lähtun rohkem sellest seisukohast, mida meil praeguste olude juures olemasolevaist metsanduspuukoolist on kergem saada. Nagu neid praegu on võimalik saada (kasv, vanadus), ei kõlba nad suuremas osas istutamiseks kohe välja. Enne peab neid paar aastat puukoolitama ja siis asetama kohale. Tavaliselt metsanduspuukoolide hinnad on, võrreldes noorte taimede kasvatamise raskustega, niivõrd odavad, et endal pole mõtet neid küllida, umbrohist puhastada, kasta jne.

Küsimusse võivad tulla ainult mõned teised paljundamisviisid, näiteks pistikud, muldoksad, vääristaimed jm.

Materjal, mida vajatakse ümbruse kaunistamiseks, võib olla väga mitmesugune. Arvult suurimat materjali nõuavad pöösastarad, sest tavaline istutamiskaugus kõigub pöösaste juures 40 cm ümber.

Veel mõned aastad tagasi leidus meil vähe pöösastarasid. Pöösastaradeta on võimatu saada läbi avalikkude aedade ja parkide loomisel eriti veel neil juhtumel, kus on tegemist arhitektoonilise aiaga. Pöösastarasid võib kasustada inetute väljavaadete katmiseks, aia jagamisel üksikuiks osiks, mänguplatside piiramisel, pinkide foonina, teede ääres jne.

Mis tõstab pöösastarade materjali isearasust ja arvu, peitub pöösaste, puude omaduste mitmekesisuses ja sellest järgnevas kasustamisviisis.

Nii näiteks esinevad kaitseülesandega tarad, ilmastiku ja loomade vastu, siis vabavormilised ehk õitsvad tarad, siis pöetavad, varjuga leppivad tarad jne.

Avalikkude aedade, parkide piiramisel välisilmast, eriti põhjapoolsest küljest, peab kasutama igihaljaid, kõrgemaid elavaid aedu, või istutama nende asemele tihedam okaspuuistandik, mis on vastu võetav nii arhitektoonilise kui ka looduliku aia, pargi juures (esimene olgu pindalalt küllaldaselt suur).

Kuna istutamine ja okaspuude kasutamine aedades nõuab pikemat käsitelu ja et on võimatu alata täna-homme nõutavate istandikkude korraldamist, siis peatun seekord vaid nende hädavajalikkude materjalide juures, mida linnad ja alevil peaksid soetama asutatavasse puukoolisse, et soovikorral oleks võimalik sealt saada nõutavaid puid ja pöösaid.

Okaspuud.

a) Kõrgemaiks taradeks kõlbavad: harilik kuusk — *Picea excelsa*, siberi nulg — *Abies sibirica*, elupuu — *Thuja occidentalis*;

b) kasustamiseks gruppideks ja üksikute puudena:

Pseudotsuugad.

Douglase pseudotsuuga — *Pseudotsuga Douglasii*, rohelisokkiline pseudotsuuga — *P. Douglasii viridis*, sinakaokkiline pseudotsuuga — *P. Douglasii glauca*.

Need võrdlemisi kiirekasvulised, väga külmaõrnad okaspuud tulevad istutada teiste okaspuude (kuuskede, nulgude) ette, vastu lõunat. On kindel, et ajajooksul need harjuvad meie kliimaga. Nende ridade kirjutaja kodu asuvad ülaltähenda-

tud puud täielikult vastu põhja, 100 m merekaldalt. Täniini on nad pidanud külmile vastu.

N u l u d.

Euroopa nulg — *Abies pectinata*. Nooremas eas õrn, kaitset vajav, vanemas eas teiste okaspuude vahel küllaldaselt külmakindel.

Siberi nulg — *Abies sibirica*. Ilusamaist (püramiidikujuline) ja külmakindlamaist okaspuist; kõlbab väga hästi ka üksiku puuna.

Ühevärviline nulg — *Abies concolor*. Evib kõigest meil kasvavaist nulgudest pikemad okkad, noorelt vajab kaitset. Ilusamaist okaspuist.

Palsaminulg — *Abies balsamea*. Meil täitsa külmakindel.

K u u s e d.

Harilik kuusk — *Picea excelsa*. Hariliku kuuse vormest on väga huvitavad ussi-kuusk — *P. excelsa f. virgata*, vitskuusk — *P. excelsa f. virninalis*, allaripnevate peente okstega, põõsaskuusk — *P. excelsa f. compacta*, leinakuusk — *P. excelsa f. pendula* jne.

Torkav kuusk — *Picea pungens*; neid eraldatakse okaste värvilt veel sinakasrohelisteks torkavaks kuuseks — *P. pungens f. glauca*, hõbedaseks torkavaks kuuseks — *P. pungens f. argentea*, helesiniokkaliseks torkavaks kuuseks — *P. pungens Kosterii*. Viimased kolm on meil väga otsitud ilupuud. Parkides võib neid asetada rohkem üksikute ilupuudena või väiksemate gruppidenä. Nad on täiesti külmakindlad.

Engelmanni kuusk — *Picea Engelmanni*. Väliselt sarnleb väga torkavale kuusele, kuid evib pehmemad okkad. Esineb samuti mitmes varjundis; on täitsa külmakindel.

Siberi kuusk — *Picea Omorica*; noores eas tuleb seda katta, hiljem külmakindel.

L e h t m ä n n i d.

Euroopa lehtmänd — *Larix europaea*. Väga ilus sügiselt värvuselt, külmakindel, kiirestikasvav puu.

Siberi lehtmänd — *L. sibirica*. Puu on vormilt ilusam eelmisest, on külmakindel.

Jaapani lehtmänd — *L. leptolepis*. Noorelt on külmaõrn.

M ä n n i d.

Harilik mänd — *Pinus silvestris*. Mäemänd — *P. montana*, väiksemaid ja madalamaid mändisid, võib hea eduga kasusta-

da teiste kõrgemate mändide ees või kiviaedadel. Must mänd — *P. nigra*. Banksi mänd — *P. Banksiana*. Seedrimänd — *P. cembra*, väga soovitav ilusa kasvu ja ilusate okaste pärast. Veimuti mänd — *P. strobus*, võib kasvatada.

E l u p u u d.

Harilik elupuu — *Thuja occidentalis*, esineb väga mitmesugusena: tumekollakana, helekollakana, kirjuna (valgena); püstoksalisena on külmakindel.

K a d a k a d.

Harilik kadakas — *Juniperus communis*, esineb mitmesuguseis vormes. Virgiinia kadakas — *J. virginiana*, püramiidikujuline puu.

L e h t p u u d.

a) Kõrgemaiks taradeks kõlbavad puud: harilik pärn — *Tilia cordata*, valge pöök — *Carpinus betulus*, viirpuu — *Crataegus sanguinea*, coccinea jne., suur lõõtspuu — *Caragana arborescens*, harilik sirel — *Syringa vulgaris*, ungari sirel — *S. Josikaea*, viltjasleheline lodjapuu — *Viburnum lantana*, ginnala vaher — *Acer Ginnala*, põldvaher — *A. campestre*, tatari vaher — *A. tataricum*, laukapuu — *Prunus spinosa*, sarapuu — *Corylus avellana*.

b) Puiesteepuud: hõbevaher — *Acer dasycarpum*, saarvaher — *A. Negundo*, harilik vaher — *A. platanoides*, mägivaher — *A. pseudoplatanus*, hobukastan — *Aesculus hippocastanum*, arukask — *Betula verrucosa*, saar — *Fraxinus excelsior*, hõbepappel — *Populus alba*, palsamipappel — *P. balsamifera*, harilik pärn — *Tilia cordata*, läikivaleheline pärn — *T. euchlora*, suureleheline pärn — *T. platyphyllos*, harilik tamm — *Quercus pedunculata*, jalakas — *Ulmus montana*, künnapuu — *U. effusa*. Kõik ülalnimetatud puud on laiema võraga (krooniga).

Kitsama võraga puud on: keravaher — *Acer platanoides globosum*, suur läätspuu — *Caragana arborescens*, punane täidisöiene viirpuu — *Crataegus monogyna kermesina plena*, kersaar — *Fraxinus excelsior globosa*, must pähkliipuu — *Juglans nigra*, berliini pappel — *Populus berolinensis*, simoni pappel — *P. Simonii*, püramiidtamm — *Quercus pedunculata fastigiata*, pooppuu — *Sorbus aria*, skandinaavia pihlak — *S. scandica*, püramiidjalakas — *Ulmus montana fastigiata*, peale selle mitmesugused vääristatud sirelid.

Puistepuiks võib kasustada veel järgmisi okaspuid: harilikku kuuske — *Picea excelsa*, siberi nulg — *Abies sibirica*, palsaminulgu — *A. balsamea*, euroopa lehtmändi — *Larix europaea*, siberi lehtmändi — *L. sibirica*.

Ilupõõsad.

a) Kaitset pakkuvad põõsastarad (astlate ja ogadega inimeste ja loomade vastu): viirpuud, mitmesugused — *Crataegus monogyna*, *coccineus*, *oxyacantha* jm. (kõigil astlad), karusmari — *Ribes grossularia*, roosid — *Rosa canina rugosa*, *rubrifolia*, *multiflora* jm. (kõigil ogad).

b) Pöetavad põõsastarad (kõrgusega üle 1 m): harilik sirel — *Syringa vulgaris*, ungari sirel — *S. Josikaea*, alpi kuslapuu — *Lonicera alpigena*, tatari kuslapuu — *L. tatarica*, liguster — *Ligustrum vulgare*, läikivaleheline tuhkpuu — *Cotoneaster lucida*, kuldsõstar — *Ribes aureum*, väike läätspuu — *Caragana frutex*, keskmine enelas — *Spiraea media*, mailaslehe-

line enelas — *S. chamaedryfora*, verev kontpuu — *Cornus sanguinea*.

d) Vabavormilised põõsastarad (kõrgusega umbes 1 m): põõsasenelad — *Spiraea arguta*, *Bumalda*, *van Houttei*, *corymbosa*, *Douglasii* jne., lumimari — *Symphoricarpus racemosus*, lodjapuu — *Viburnum opulus*, thunbergi kukerpuu — *Berberis Thunbergi*.

e) Vabaltkasvavad ja pöetavad põõsastarad (kõrgusega alla 1 m): kitsaleheline tuhkpuu — *Cotoneaster acutifolia*, alpi ehk mage sõstar — *Ribes alpinum*, põõsasmaran — *Potentilla fruticosa*, mahonia — *Mahonia aquifolium* jne.

Peale mainitud põõsaste leidub veel terve hulk põõsaid, mida võiks tuua puukooli. Arvan aga ühte, et nimestik võib kujuneda pikaks ja sellega tekitaks hirmu puukooli asutajaisse.

Ülaltoodud põõsaste seas leidub terve rida selliseid põõsaid, mida võib julgesti kasustada avalikes parkides öitsvate, kuid ka varjupõõsastena.

Mõnest küsimusest isikunimede omapärasuse alal*).

Ed. Roos.

Kohtuministeeriumi Kodifikatsiooniosakonna redaktor.

(Järg.)

Moanutuslikud ja ebaloogilised perekonnanimed. Nagu eespool nägime, asetab seadus võetavale perekonnanimele kaks kategoorilist nõuet — ta olgu eestipärane ning õigekeelsuslikult veatu. Väljaspool neid nõudeid jääb nime valijale täielik valikuvabadus. Kahjuks senise töö tulemused osutavad, et seda vabadust tarvitatakse tihti üsnagi kurjasti. Nimede muutmiseks tegelikke juhendeid andev kirjandus tähistab tavaliselt võimaluse, et paljusid võõrapäraseid nimesid saab eestistada õige vähese teisendusega. Eriti lihtne on selle menetluse rakendamine eesti ja saksa keele segamoodustisis, näiteks *Metsman* — *Metsmaa*, *Võsuberg* — *Võsumäe*, *Põderson* — *Põdersoo*, *Reinvald* — *Reinuvalla*, *Mäemann* — *Mägismaa*, *Nõmberg* — *Nõmmpere*, *Mülberg* — *Mülmägi*, *Kurrikof* — *Kuriku*. Ka puhtsaksakeelsed nimed võimaldavad taotella samakõlasust, nagu: *Hermann* — *Äirmaa*, *Mangelson* — *Mangla*, *Hellmann* — *Hellemaa*. Nii õnnelikult ei lase aga end eestistada kuigi palju võõrapäraseid pe-

rekonnanimesid, — kui me peame just lugema õnnelikuks lahenduseks endise ja uue nime võimalikult lähedase samakõlasuse. Näiteks nimedele *Diesfeldt*, *Aleksandrov*, *Freiberg* jpt. pole võimalik saada, lähtudes kõnesolevast seisukohast, head vastet. Muidugi — kui eesmärgiks on eestistamine ükskõik mis tulemusega, siis võiks neist saada mõnesugused vördjad: *Tiisveli*, *Aleksaroo* või *Alendihoo*, *Reipärg* või *Preipärg*. Need on vabalt toodud, kuid mitte liialdused. Selle tõenduseks järgnegu juba näiteid „Riigi Teataja Lisast“: *Ackerberg* — *Akenbärg*, *Akperk* — *Allpärg*, *Anderson* — *Andesoon*, *Bierberg* — *Püripärg*, *Bergmann* — *Pärgmaa*, *Bleier* — *Priüäär*, *Engmann* — *Engmaa*, *Endemann* — *Endmaa*, *Eilmann* — *Eilmaa*, *Glasberg* — *Klaasberg*, *Jaanson* — *Jaansoo*, *Juhanson* — *Juhansoo*, *Jonson* — *Joonsoon*, *Kerberg* — *Keerpärg*, *Klesmann* — *Kleesmaa*, *Lindeberg* — *Lindepärg*, *Loorberg* — *Loorpärg*, *Martson* — *Martsoon*, *Martinson* — *Martinsoon* ja *Martinsoo*, *Martinson* — *Martensoo*, *Mihkelson* — *Mihkelsoo*, *Nordmann* — *Nortmaa*, *Peterson* — *Petersoo*,

Pitkberg — *Pikkpärj, Samelperk* — *Sammalpärj, Stuhlberg* — *Tuulpärj, Tamberg* — *Tambärg, Tennemann* — *Tennemaa, Tomberg* — *Toompärj, Tonberg* — *Toonpärj, Truumann* — *Truumaa, Veelmann* — *Veelmaa, Villemson* — *Villemsoon, Vesberg* — *Vesipärj* jt.

Iga sellise nime tagant irvitab meile vastu endine võõrapärane kuju. Ja koguni: sageli pole häälduslikult mitmete nimede juures midagi saavutatud. Sest *Martinson, Villemson* kas ühe või kahe o-ga — kõneldes on täiesti ükskõik. Samuti *Lindpärj, Loorpärj, Tambärg* jmt. Selle oluliseks põhjuseks pole mitte näiteks sõnade „*berg*“ ja „*pärj*“, „*son*“ ja „*soon*“ kõlaline ühtivus või mitte-eestipärasus (sest eestipärased on nad kindlasti), vaid hoopis miski muu. Säärased nimemoodustised on nimelt ebaloogilised ja võõrkehalsed eesti perekonnanimede omapära seisukohalt. Kahjuks pole meil ilmutatud veel meie perekonnanimede üldnimestikku. Kuid võime öelda ilma selletagi, et endiste eestipärase nimede seas ei leidu *-soon-* ja *-pärj-lõpulis* nimesisid, *-soo-lõpulis* kahtlemata on, aga suhteliselt mitmekümneksordset vähem kui uudisnimede seas. Saksa ja rootsi nimedes on lõpp *-son* (resp. *-sohn*) loomulik, samavõrra loomulik nagu meie nimedes *-poeg* (ometi mitte iseloomulik eesti perekonnanimedele), nagu *Pärtelpoeg, Kavalanpoeg*, vrd. ka rahvaluulest: *Kalevipoeg, Sulevipoeg, Alevipoeg, Olevipoeg*. *-berg-lõpulist* võõrapärase nimede rohkus on täiesti mõistetav (samavõrra mõistetav kui eesti *-mäe* või *-mägi-lõpulist* nimed), sest need on otsesed tõlked eesti keelest. Selle ilmsiks tõenduseks on kas või nimed nagu *Võsberg, Randberg, Kiviperk, Aasberg* jt.

Moonutuslike ja ebaloogiliste perekonnanimede tõkestamiseks on suurim võimalus perekonnaseisuametnikel. Isiklik mõjustus on siin määrav. Kindlasti olakse üsna sageli selliste nimede valimisel patustuse suhtes hea eesti nime vastu ebatäidlik. Kui aga vastavad ametiisikud selgitavad kujukalt, et näiteks *Martinson, Villemsoo, Juhansoon* jt. pole sugugi paremad kui *Martinseen* (vrd. *Martinsen*), *Villemtaat* (vrd. *Wilhelmstadt*), *Juhanseen* (vrd. *Johansen*) — või ka: *Martinmaja, Villemvõsa, Juhantoru* — küllap siis kodanik jääb mõtlema ning loobub meelsasti oma väärsoovist. Sada aastat tagasi anti meile narrinimesid, ärgem neid nüüd vaba rahvana ometi ise taotelgem.

Tundevarjundilised ja ilutsevad perekonnanimed. Praegusel perekonnanimede muutmisel on maitse avaldamiseks kaks võimalust. Ühte vaatlesime ülal, käsitledes halvatähenduselisi nimesisid. Seal, nagu nägime, on isikliku maitse rakendamine õige piiratud. Teine võimalus — uute nimede valimine — annab maitsele täieliku tegevusvabaduse. Prof. Saareste, kes on uurinud meie endiste perekonnanimede koostist, võib laialdase materjali alusel väita, et: „Võrdlemisi harukordsed on ilutsevad nimed nagu Mihkli *Roosileht*, Kuusalu *Lilleväli* ja Jõhvi *Roosimägi*. Peaaegu tundmatud on praegusele maitse-lagedusele nii omased *-la, -lo, -ngo* ja *-sto* lõpulikud nimed“ (ajakirja „*ERK*“ nr. 9/10 — 1934, lk. 146). Praegutsiteeritud kirjutise lõpetab autor järgmiste riadega: „jääks vähemalt soovida, et tulevikus võetavad liignimed kujuneksid meie rahva nüüdisaegse iseloomu, vaimu ja maitse kõige parema palge, nimelt asjalikkuse, kainuse ja ühtlasi rahvusliku iseteadvuse tõusu peegelduseks.“

Kuivõrd tungivalt vajalik on ühineda selle sooviga, tõendab näiteks järgmine kimp uudisnimedest: *Aarelaid, Aareleid, Aavelaid, Alvela, Aolaid, Avolaid, Eellend, Ehala, Ehalaad, Ehatäht, Elunurm, Elila, Heldola, Helila, Helnurm, Helisaku, Heljula, Hiielo, Huimerind, Hurmsaku, Kainelo, Kaljuveri, Kirsila, Koidutäht, Lainela, Lainemäe, Lainevoog, Lainevool, Leinola, Lilleaas, Lillebärg, Lilleleht, Lillemäe, Lilleorg, Lillerand, Lilleste, Mailend, Mainelo, Merelaine, Murdlaine, Ojakill, Rahula, Rahuleid, Roosilaid, Roosiorg, Roosiväli, Saarelind, Sillala, Sinijärv, Sinikalju, Sinimeri, Sinivee, Sirila, Talivalo, Toomela, Toomeõis, Tulnola, Tuuletare, Tõeleid, Tüünela, Udula, Urmela, Valgelind, Vellerand, Vellerind, Valgustee, Vetekaja, Vetevoog, Vetesina, Võidula, Võidulo, Võimula, Önneväli, Önnepalu, Önnela, Önnelaid, Öunaroo, Öösaku.*

Esitatu on ainult väike põimik. Ulatuslikum loendus nõuaks rohkem ruumi kui lubavad selle kirjutise raamid. Vist ei võiks olla kahte seisukohta — need nimed on liiga ilutsevad, liiga tundeavalduslikud. Võrdluseks lisatagu, et näiteks Soomes 1906. aastal alanud nimede soomestamisel ei soovitatud võtta nimesisid, mis kõlaksid liiga ilusasti, nagu *Laine, Leino, Salo* jms. Kõrvutatagu nendega meie

Lainevool, Leinola, Saarelind ja viimastega omakorda meie tüsedad ning mehised nimed: Aakre, Aaspere, Agur, Kaldna, Haugjärvi, Järvik, Jöendi, Kallak, Kandre, Maiste, Marana, Raatma, Tõnopa, Vahari, Vaistla jm.

Vähe arenenud maitse võtab nime valimisel põhioodeks ilu selle sõna tavalisimas, magedaimas mõttes ning otsustab nõnda, nagu arenemata maitse hindab kunstinäituse väljapanekuid, ilukirjandust, maastikku või riidesorte — eelistatakse vähem väärtuslikku. Maitse arenedes tulevad aga ümberhindamised, tüdimus esialgu kõrgesti hinnatud ilust. Ka sahharin suurema annusena on mõrkjas, samuti „ilus pilt“ peatselt talumatu. On seepärast väga mõistetavad mitmed juhitud, kus „ilusa“ nime kandja paari nädala jooksul on valmis tegema kõik, et saada „mitteilusat“ nime.

Seepärast tuleb valimisel aegsasti pidada silmas nimekandidaatide nii tähenduslikku kui ka häälikulist külge. Sest tähenduslikult tüse nimi võib mõjuda foneetiliselt vastupidi, eriti ühenduses mõnede tuletusliidetega ja ka liitumisviisi tõttu (vrd. näiteks ühelt poolt *Sillala* ja teiselt poolt *Sildla*, *Sildre* ja *Sildna*), samuti foneetiliselt mehine, tugev nimi ei ole seda sisuliselt (*Vetevoog*, *Õnnepalu*, *Roosiõis*, vrd. siiski *Roosna*, *Roosne*). Sisuline ilu ning tundevarjundlikkuse ja häälikulise kaunikõlalise koostöö annab alati kõnesoleva nimerühm äärmustiübi (*Helila*, *Helisalu*, *Sinivee*, *Vellerind*).

Iluliste nimede takistamine — seegi on ala, kus perekonnaseisuametnikkude isiklikul mõjul on suur teotsemisvõimalus.

4. Perekonnanimede sagedusest.

Samade perekonnanimede liiga sagedale kordumisele kõneleb vastu tegelik elu, sest isikunimi on juba olemuselt puhtpraktiline nähtus. Perekonnanimi oma ülisagedase kordumise korral kaotaks seepärast mõte. Teatavasti näiteks rootsi nimede muutmise tähtsaimaks ülesandeks oli rahvusliku nimikonna rikastamine, sest teatavaid nimesid, nagu *Johansson*, *Karlsson*, *Eriksson*, kandis iga neljas rootslane. Korduvusohtu taipas eestlastele nimede andmisel juba O. V. Masing. Nii kirjutab ta oma „Marahva Näddala Lehhes“ (nr. 51 — 1821) masingliku lopsakusega: „Need Mihkel-, Peter-, Karl-, Johansonid ja muid sonisid on maailm ammustki ülleliastegi täis, et neid kül mitte enam tarvis olleks peale kasvatada,

et seggadust veel suremaks tehta, kuid ta jo nüüdki on, et kui ühest Johansonist rägatakse, mitte ilma tähenduset arvu polle sada, missugusest Johansonist jutt on.“

Meil reguleerivad perekonnanimede liigset kordumist kaitseregister ja laialt tarvitusel olevate perekonnanimede nimestik. Kaitseregistrisse kantakse nimed asjaomaste kodanikkude soovil. Laialtlevinute registrit täiendab aegajalt Sise-ministeerium. Selle põhikoostisse võeti kõik eestipärased perekonnanimed, mille hääleõiguslikke kandjaid Tallinnas ja Tartus kokku oli 100 või üle selle. Täiendatud on laialtlevinute registrit senini ainult kord (vt. RT 98 — 1935).

Kuid nimetatud tõkkeist on siiski vähe. Näeme ju, et mitmeid nimesid võetakse otse epideemiliselt. Kahtlemata on siin väga sageli tegemist teadmatusega, aga on samuti kindel, et osa kodanikke mingi seletamata massitunde mõjul taotlevad just levinud nimesid. Sääraste põikpeadega pole midagi teha. Ent teisi, kes soovivad kümneid kordi võetud nime teadmatuses — võiksid perekonnaseisuametnikud asjast informeerida. Informatsiooni andmise soodustuseks järgneb alpool nende uudisnimede loend, mida on võetud senini 10 ja enam korda. Arv sulgudes näitab nime sagedust 1. märtsiks 1936. Loomulikult puuduvad selles loendis kaitseregistrisse võetud nimed, samuti täiendavalt laialtlevinud perekonnanimestikku kantud nimed (vt. RT 98 — 1935).

Aare (10), Aas (58), Aasa (37), Aasma (22), Aasmaa (14), Aasmäe (15), Aaspere (11), Ainsalu (11), Alamaa (13), Algma (12), Aljaste (17), Allaste (13), Alliksaar (17), Allikvee (13), Altmäe (10), Arula (27), Arumäe (16), Arusoo (14), Eenmaa (10), Eensalu (15), Eha (22), Ehala (13), Ehasalu (15), Ellermaa (12), Haasma (11), Haljaste (19), Halling (15), Hein (39), Heinaste (18), Heinla (25), Heinlaid (12), Heinmaa (25), Heinmets (15), Heinsalu (14), Heinsoo (22), Heliste (10), Helk (13), Hielo (10), Hiemäe (18), Hiiesalu (15), Härm (25), Härma (12), Jaanisoo (12), Jaaniste (26), Jaansoo (12), Jõe (11), Jöerand (11), Jöesaar (27), Jögiste (13), Järve (33), Järvis (10), Järviste (19), Järvlepp (12), Jürisoo (21), Kaar (12), Kaare (12), Kajaste (11), Kalda (53), Kaldma (25), Kaldmaa (14), Kalev (10), Kaljola (10), Kaljula (41), Kaljulaid (15), Kaljumäe (19), Kaljurand (19), Kaljuvee (25),

Kallasmaa (19), Kalm (17), Kalmet (13), Kalvik (17), Kanarbik (11), Kase (38), Kasela (22), Kasemaa (19), Kaseorg (12), Kasesalu (12), Kesa (11), Kirsimägi (10), Kirsipuu (27), Kirss (17), Kivila (11), Kivilo (30), Kiviloo (11), Kivimäe (34), Kivimägi (22), Kivioja (19), Kivirand (17), Kivisalu (21), Koha (12), Koidu (12), Koitla (12), Kruusma (24), Kruusmaa (15), Kungla (12), Kuusemets (10), Kuusemäe (11), Kuuskla (10), Kuuskmäe (11), Laanemaa (11), Laanemets (53), Laanemäe (18), Laanemägi (12), Laanes (10), Laaniste (11), Laansalu (19), Laansoo (20), Lahe (13), Laht (13), Laine (15), Laineste (14), Lainevool (21), Lanno (18), Leetmaa (15), Leheste (10), Lehis (14), Lehiste (28), Lehtla (20), Lehtma (11), Lehtmaa (15), Lehtpuu (19), Lemsalu (11), Leola (12), Liiva (16), Liivamäe (12), Liivik (13), Lille (14), Lillemaa (17), Lillemets (31), Lillemäe (22), Lillemägi (15), Lilleorg (16), Lillepuu (12), Lilleste (10), Loide (15), Loo (18), Luide (10), Lumi (10), Lumiste (32), Lääne (10), Madissoo (21), Maidla (32), Malm (21), Mardiste (10), Martsoo (10), Meresmaa (10), Merila (38), Merilo (17), Meriloo (10), Merimaa (17), Merisalu (12), Meriste (23), Metsa (17), Metsar (11), Metsla (11), Metsma (10), Metsoja (14), Mihkelsoo (13), Murumets (10), Mäesalu (25), Mändla (16), Männiste (34), Neem (12), Neeme (21), Niine (15), Niinemets (16), Niinepuu (11), Nurmela (15), Nurmik (13), Nõlvak (14), Nõmme (16), Nõmmik (16), Nõmmsalu (12), Ojala (27), Ojamets (15), Ojamäe (10), Ojasaar (13), Ojasalu (28), Ojasoo (13), Ojaste (41), Oks (13), Orumaa (13), Oruste (10), Otsmaa (11), Paas (31), Pajula (16), Pajuste (31), Palmiste (29), Paluoja (17), Pedak (11), Peensalu (10), Peetsalu (20), Piiraja (10), Piirsalu (20), Priimägi (10), Põhjala (12), Põldma (33), Põldmaa (43), Põldme (10), Põldmets (13), Põldoja (20), Põldre (12), Põllu (18), Põlluste (11), Pärg (19), Pärismaa (12), Pärna (43), Pärnamets (10), Pärnapuu (17), Pärnaste (18), Raag (16), Raid (45), Raidma (22), Rajamäe (12), Rajaste (11), Randma (20), Randmaa (39), Randmäe (20), Randoja (54), Rannala (15), Rannamäe (23), Rannu (15), Reidla (14), Reimets (17), Reinmets (12), Reinsalu (27), Riismaa (18), Rohtla (47), Rohtlaan (11), Roomets (10), Roosileht (14), Roosimaa (11), Roosimägi (18), Roosipuu (19), Saare (16),

Saidla (12), Salumaa (13), Salumets (20), Salumäe (22), Salundi (10), Sepa (11), Sillaste (33), Sinijärv (12), Sinimäe (19), Sinisalu (19), Soodla (22), Soosaar (11), Soosalu (45), Suviste (16), Sõmer (30), Sõstar (10), Säde (14), Tali (51), Talvet (14), Talviste (10), Tammaru (25), Tamme (34), Tammela (25), Tammeleht (10), Tammemäe (10), Tammet (15), Tammjärv (14), Tammoja (11), Tammsaar (14), Tamsalu (18), Teesalu (23), Tiik (19), Toome (32), Toomiste (19), Toomla (10), Toomsalu (48), Toomsoo (16), Truupõld (22), Tõnismäe (10), Tõnissoo (11), Tõniste (11), Tähiste (10), Udu (12), Uusmaa (19), Vahtra (27), Vahtramäe (22), Vahur (34), Vaikla (14), Vaiksaar (11), Vainola (17), Vainomäe (10), Vainu (10), Vainula (15), Valdma (13), Valdmaa (33), Valdmets (11), Valdur (10), Valgma (12), Vallimäe (10), Valliste (11), Vare (11), Veermaa (11), Veersalu (12), Veskimäe (10), Viikmaa (10), Viirsalu (18), Vilbaste (21), Võhmar (10), Väin (13), Väliste (11), Öismaa (13), Öispuu (22).

Nagu nähtub sellest nimestikust, sammuvad sageduselt praegu esirinnas järgmised nimed: Aas (58), Randoja (54), Kalda (53), Laanemets (53), Tali (51), Toomsalu (48), Rohtla (47), Raid (45), Soosalu (45), Põldma (43), Pärna (43), Kaljula (41), Ojaste (41). Arvestades seda, et iga võtmisühiku kohta tuleb keskmiselt $2\frac{1}{2}$ üksikisikut, saame küllalt suure arvu samu perekonnanimesid kandvaid isikuid, vaidlematult vististi liiga suure arvu. Pealegi esinevad mitmed neist nimedest arvukalt juba endiste perekonnanimede seas (näiteks Aas, Kalda, Laanemets, Soosalu jt.).

*

Eriti viimased kuud tõendavad, et nime omapäristamine on kujunenud sõna otseses mõttes rahvuspoliitiliseks liikumiseks. Ometi viimaks! Dr. O. Kallas lõpetab oma avakirjutise albumis „Eestlasele eesti nimi“ (ilmunud 1921) järgmiste ridadega:

„Kas oleme küpsed või mitte? Loodame, et juba esimesed hulgalised nime muutmised sellele küsimusele jaatava vastuse annavad.

„Kui ei ole, siis peame küpsema, sest enne seda ei ole meie iseolemise rahvusena ja riigina kindlustatud. Nimede eestistus ei ole ainult küpsuse tunnistajaks, vaid ikka ja alati ka küpsemise kiirendajaks. Sellepärast olgu tervitatud igaüks,

kes selle liikumise ette oma jõudu rakendab!“

Neliteist aastat vastas rahvas O. Kalda küsimusele vaikimisega. Ja selles vaikimises sisaldus eitus. Kuid nüüd, enam kui neliteist kuud juba rahvas teotseb, ja see teotsemine on võimas jaatav vastus. Rahvas on küps.

Teatavasti olulisem osa eestistustöös lasub perekonnaseisuametnikel. Nende ülesanded sel alal on mitmesugused ning mitmesuguse kaaluga, kuid õigusega kinnitab O. Angelus, et „Muidugi on keeleline küsimus perekonnanimede, samuti ka nimede eestistamise ja üldse muutmise juures raskemaid küsimusi“. („Linnad ja Alevid“ nr. 6/VIII — 1935, lk. 87.) Arvestades seda tõsiasja, tuleb kõigiti soodustada perekonnaseisuametnikkude tööd vastava-

te materjalide ja juhendite juurdesoetamisega. Eelnevad read on püüdnud anda mõningat sellealast lisaainest, kuid neist ridadest on vististi ka selgunud, et ajakirja artikli ruum on liiga piiratud selle küsimuse ulatuslikumaks valgustamiseks. Kõigepealt ei või unustada, et iga kõnesolevat ala jälgiva käsitluse peavoorusse on näidete ütleb sageli rohkem kui pikk teoreetilist laadi seletus.

Hindamatu väärtusega on nimede-eestistustööle ka meie perekonnanimede üldnimestiku koostamine. Kuuldavasti on Riigi Statistikakeskbürool vastav sedelnimestik juba enam-vähem valmis. Võimaluse selle teostamiseks andsid teatavasti 1934. aasta rahvaloenduse andmed. Ei tohiks teha raskusi selle nimestiku lõpuleviimine ja avaldamine trükis.

Narva-Jõesuu suvituskoha tekkimine ja arenemine kuni 1899. a.*).

Mag. A. Soom.

Narva linna arhivaar.

(Järg.)

Juba 29. augustil 1896 juhtus Narva-Jõesuus uus tulikahju, kus muuseas põles maha hoone, milles asetsesid ajutine posti-telegraafikontor, postkontori ülema korter, Kudruküla linnamõisa valitsuse kantselei, Narva-Jõesuu järelevalveametniku korter ja samal krundil vähemas kõrvalhoones Rakvere maakonnaülema 4. jaoskonna noorema abi kantselei ja arestiruum. Kuna samal ajal oli päevakorral kavatsus muuta ajutist posti- ja telegraafikontorit alaliseks ja valitsusasutiste ees astunud vastavad sammud, kavatses linn krundil nr. 88 ehitada üles suure kahekordse hoone, mis sellekohaste kalkulaatsioonide järgi pidi maksuma 13 000 rbl. ja mahutama kõiki ülalnimetatud asutisi. See kavatsus oli tehtud eeldusel, et postkontor tasub linnale edaspidi ruumide üüri ja sõlmib sellega lepingu 6—12 aastaks. Juhtumil, kui postkontoriga kokkuleppet ei saavutata, pidi ehitatama ühekordne maja. Küsimus oli arutusel volikogu koosolekul 30. septembril ja 6. novembril. Kuna aga posti-telegraafivalitsuselt esitatud tingimused olid linnale vastuvõtmatud, lükkas voli-

kogu need 19. veebruaril 1897 lõplikult tagasi.

1895. a. kerkis päevakorrale Pihkva — Oudova—Narva raudtee ehitamise kava. Esimese vene juurdeveoraudteeseltsi inseneri N. Ipatjev'i kavandi järgi pidi see pikendatama Narvast Narva-Jõesuu, Auga ja Mereküla kaudu Auvere jaamani. Raudteest vähemad harud pidi ehitatama Narvas Zinovjevi tehasesse ja Narva sadamasse, Narva-Jõesuus — Zinovjevi sadamasse ja Kotšnev'i tehasesse. Selts pöördus sel puhul Narva linnavalitsuse poole, et saada raudtee alla tulev maaala linnalt tasuta. Linna tohtis see küsimus huvitada ka Narva-Jõesuu ja Auga suvituskohade seisukohalt. Volikogu oma koosolekul 15. septembril 1895 lükkas küsimuse lähemalt arutusele võtmise seniks edasi, kuni seltsil olid esitatud üksikasjalised andmed. 1897. a. esitati küsimus linnavalitsusele lähemalt väljatöötatud kujul juba Peterburi kubermangu semst-vovalitsuse ja Jamburi maakonna semst-vovalitsuse poolt seisukohavõtmiseks. Eeldati, et raudteest on huvitatud eeskätt kaupmeeskond ja töösturid. Linnavalit-

suse poolt tehtud järelepärimusel ilmniski, et viimased pooldasid soojalt kavatsust. Kuna mõnel firmal olid Narva-Jõesuu tööstused ja ettevõtted, sooviti ühtlasi, et raudtee pikendataks tingimata läbi Narva-Jõesuu Auvere jaamani. Linnavalikogu oma koosolekul 29. septembril 1897 tunnustaski Pihkva—Narva raudtee ehitamise soovitavaks, avaldades ühtlasi soovi, et raudtee pikendataks tingimata Narva-Jõesuu kaudu Auvere jaamani.

1898. a. läks Narva-Jõesuu kuurhoone, mis oli ehitatud A. Hahn'i poolt ja oli tema eraomandus, Narva linna valdamiseks. Sama aasta algul tekkis A. Hahn'il kavatsus müüa kuurhoonet ja ta palus linnavalitsust mitte teha temale seejuures takistusi. Ta oli leidnud sellele ostja, kes oli nõus maksma hoone eest 40 000 rbl. sularahas ja pidama omal kulul korras pargi ja palkama suvimuusika. Linnavalikogu koosolekul 24. aprillil kaldus volinikkude enamus arvamusele, et linn, tahtes Narva-Jõesuu suvituskohta arendada edaspidi, ei või mingil tingimusel seda lasta minna erakätte, sest sellise tähtsa asutise ekspluateerimine eraisiku poolt kes peaks silmas eestkätt oma kasusid, võiks muutuda suvituskohale saatuslikuks. Seejärel otsustati volitada linnavalitsust teha eraisikuilt või rahaasutisilt 40 000-rublane laen ja osta kuurhoone linnale. Esialgu aga polnud linnavalitsusel nimetatud summat käepärast. Ta pakkus A. Hahn'ile 15 000 rbl. kohemakstavas rahas ja ülejäänud summa katteks müüdava kinnisvara peale tehtavaid 6-protsendilisi pantkirju. Sellega ei nõustunud A. Hahn, soovides kohest väljamaksmist. Kuna linn oli kuurhoonest tõsiselt huvitatud, otsustas volikogu 11. mail kohustada linnavalitsust tegema tarviliku laenu ja osta maja linnale. Maja ülevõtmine linnale pidi toimuma 1898. a. sügisel.

Samal koosolekul teatas A. Hahn, et tema volitused Kudruküla linnamõisa ja suvituskohtade juhatajana on jõudnud lõpule ja et ta ei soovi end enam lasta valida sellesse ametisse järgmiseks 4 aastaks. Tema tasuta ja eeskujuliku tegevuse eest nimetatud ametis avaldas volikogu A. Hahn'ile tänu. Narva-Jõesuu ja Auga suvituskohtade järelevalvekomisjoni laskis A. Hahn end siiski veel valida 4 aastaks. Komisjoni teisiks liikmeiks valiti Narva-Jõesuu arst Saltzmann, Peterburi I gildi kaupmehed R. Kolbe ja P. Vargunin ja Rakvere II gildi kaupmees I. Tšugunov. A. Hahn ei püsinud aga komisjoni liikmenagi enam kaua. 18. juunil 1899 valiti tema asemele eruriiginõunik Kaspar von Reitlingen.

Üldse tõmbub nüüd A. Hahn Narva-Jõesuu suvituskohta juhtimisest järsku tagasi. Põhjuseks näib olevat asjaolu, et ta, olles seni harjunud juhtima suvituskohta peaaegu täiesti üksinda, tõrjuti pikapeale eemale uute esilekerkinud tegevlaste poolt. Kuid huvi ei kaota A. Hahn suvituskohta arengu vastu hiljemgi. Kui 1910. a. põles maha tema poolt ehitatud ja hiljem linnale müüdud kuurhoone ja päevakorrale kerkis uue hoone ehitamine, esitas A. Hahn, olles tol ajal juba rauga-eas, suvituskohta korraldavale komisjonile ka oma väriseva käega kirjutatud ettepanekud. Ehkki ettepanekud mõneski suhtes olid ratsionaalsed, ei arvestanud neid aga enam keegi. 4 aastat hiljem (1914. a.) suri Narva-Jõesuu suvituskohta looja ja Narva esimene linnaeape A. Hahn. Tema loomine aga oli tol ajal juba saavutanud oma haripunkti. Suvitajate arv oli juba 1899. a. tõusnud 7000-ni, kusjuures krunte oli antud välja umbes 500. Samas tempos tõusid loomulikult ka linna tulud suvituskohast, ulatudes 1895. a. 11 000 rublani. Maailmasõjaeelsetel aastail tõusis suvitajate arv umbes kahekordseks.

Kroonika.

Otepää alev linnaks.

Riigivanema otsusega 29. jaanuarist 1936 muudetakse, arvates 1. aprillist 1936, Otepää alev samanimeliseks linnaks. Seejuures pannakse uute linnavalikogude vallimiseni linnavalikogu ja linnavalitsuse ülesannete täitmine senini alevivolikogu ja alevivalitsuse peale.

Viimase rahvaloenduse andmeil oli Otepääl 2006 elanikku.

Koos kõigi omavalitsustegelastega soovib ka ajakiri „Linnad ja Alevid“ uuele linnale jõudsat arenemist ja õitsvat tulevikku, mida lubab eeldada algav uus ajajärk, samuti ka uusile linnategelasile jõudu ja indu nende vastutusrikkas töös.

Koloniaalade asutamine Helsingis.

Helsingi linnavolikogu otsustas asutada koloniaalalaid Tali maaalale. Kava järgi jaguks see 241 osaks ja maksuks 942 000 Smk. Maad antakse hinnaga 75 penni m^2 , mil teel saadakse rendi näol 69 300 Smk. aastas. Osad renditakse 27 aastaks. Üksiku osa suurused kõiguvad 375 ja 500 m^2 vahel. Osile tulevad püstitada majakesed, mis sellekohaste kavade järgi võtavad oma alla 12—16 m^2 .

Oma-kodu-rajoonest Helsingis.

Helsingi linnavolikogu otsustas asutada uusi oma-kodu-rajone linna läheduses. Kinnisvaraameti kalkulatsioonide järgi maksuks kavatsetud rajooni korraldamine 1 563 000 Smk. Peale konkreetse kava tunnustati põhimõtteliselt veel soovitavaks uute sellekohaste rajoonide kohta tarvilikkude kavade väljatöötamise, milleks tehti kinnisvaraametile ülesandeks esineda vastavate ettepanekutega. Linna kulud üksiku krundi kohta arvestatakse 21 000 Smk., ja juhtumil, kui veetorstikku kaasa ei arvata, 13 000 Smk. Arvates viimasele kulule juurde krundihinna, võrduks see umbes 20 Smk. m^2 kohta ehk kogusummas 14 000 Smk. krundilt.

Helsingi linn omandab jäälohkuja.

Helsingi linnavolikogu otsustas omandada sadamate ja saarestiku (skääride) jaoks omale jäälohkuja, mis maksuks kuni 11 600 000 Smk. Kavatsetava jäälohkuja pikkus oleks kuni 43,7 m. Jäälohkujal oleksid kruvid mõlemas otsas. Masinate normaalne jõud oleks 1800 hobujõudu.

Helsingi haigla personaali tööaja kindlaksmääramine.

Helsingi linnavolikogu määras kindlaks, et 1936. a. algusest hakkaks kehtima uus korraldus linna haiglate personaali tööaja suhtes, mille järgi teenijate tööaeg oleks nelja nädala kohta 216 tundi, ehk keskmiselt 9 tundi öö-päeva kohta. Seejuures peaks iga teenija saama võimalikult ühe vaba päeva nädalas.

Linnaostudetsentraliseerimine Helsingis.

Juba 1935. a. kevadel hakkas Helsingi linn toimetama osa oste kõigi linnaasutiste jaoks ühiselt. Esimestena teostati ühised ostud sulgede, tindi ja ümbrikkude soetamiseks linna asutisile ja rahvakoolele. Oste toimetas trükiasjanduse ülevaataja. Sellekohaste aruannete järgi olevat sel teel saavutatud 6—10% säästu. Ka koolele

vihkude ostmise tsentraliseerimine on olnud päevakorral, kuid pole teostunud seepärast, et senini tarvituselolnud vihkude süsteemi kavatsetakse kaotada ära ja vihud kooles asendada niinimetatud tööraamatutega, mida siis ka kavatsetakse soetada ühise keskuse kaudu. On ka olnud kaalumisel pesupesemise tsentraliseerimine. Osa linnaasutiste pesu pesti senini vanadekodu juures asuvas pesumajas. Haiglate uute osakondade pesu pole aga vanadekodu pesumaja suuteline pesema, mistõttu üks haigla on pidanud laskma oma pesu pesta teise haigla juures, kellel on oma pesumaja. On tõstetud küsimus, asutada vanadekodu juurde uus ajakohane pesumaja kõigi linnaasutiste jaoks.

Kaugesõiduomnibuste-jaama laiendamine Viiburis.

Viiburi linnavolikogu määras 983 000 Smk. krediiti kaugesõiduomnibuste-jaama laiendamiseks. Seoses asja arutamise, teatas linnavalitsus, et on peetud läbirääkimusi laiendatud jaama üüritamiseks senisele üürnikule 200 000-margase aastarendi eest esimesel aastal, kusjuures üür tõuseks igal järgmisel aastal 10 000 Smk. võrra.

Emadenõustaja ametiseseadmine Turus.

Turu linnavolikogu otsustas kiita heaks ettepanek emadenõustaja ametiseseadmise asjas linnas. Emadenõustaja allub tervishoiuametile. Tema tegevuse järele valvab ja arstilist nõu annab sünnitusmaja arst. Lähem hoollitsemine ja vastav nõustamine seoses sünnitusega kuulub linna ämmaemandale. Viimasele on määratud emadenõustaja jaoks erilised vastuvõtutunnid ja ta külastab ka tarbekorral kodusid.

Tiisikushaigla Turus.

Uus tiisikushaigla Turus valmis hiljuti. See mahutab 50 haiget ja kulud ulatusid 5 340 000 Smk. Haiglas on 4 üksikruumi haigeile, kuna kõik teised haigeteruumid mahutavad 4 haiget. Kolm neljandikku ehituskuludest kandis riik.

Tampere linna 15 000 000-margane laen.

Tampere linnavolikogu otsustas teha 15 000 000 Smk. laenu 20-aastase kustutähtajaga. Laenatud summa kasutatakse uute kinnisvarade omandamiseks. Laen tehakse linna oma kapitalest ja see kustutatakse kinnisvarade tuludest.

TALLINNA LINNA PANK

arvete seis 31. detsembril 1935.

AKTIIVA

PASSIVA

Kassa	kr.	260 362.72	Põhikapital	kr.	565 000.—
Hoiuarved	„	2 121 044.03	Tagavarakapitalid	„	135 000.—
Väärtpaberid	„	1 784 074.71	Amortisatsioonikapital	„	17 572.11
Väärtused	„	27 869.27	Hoiusummad	„	8 509 923.14
Diskonteeritud vekslid	„	2 620 628.47	Võlad teisis krediiditasutis	„	749 917.22
Tähtajalised laenud	„	382 516.—	Korrespondendid	„	20 010.60
Kontokorrentlaenud	„	2 682 575.72	Väljaantud garantiid	„	282 263.16
Korrespondendid	„	164 620.03	Mitmesugused kreditorid	„	3 750.—
Garantiideebitorid	„	282 263.16	Muud passivad	„	64 519.51
Mitmesugused deebitorid	„	3 750.—	Tuleva aasta tulud	„	31 729.24
Vallasvara	„	25 994.89	Puhaskasu	„	89 148.96
Kinnisvara	„	59 274.85			
Tuleva aasta kulud	„	1 254.67			
Muud aktivad	„	52 605.42			
		Kr. 10 468 833.94			Kr. 10 468 833.94

KULUDE JA TULUDE ARUANNE 1935. A.

Valitsemis- ja äriksulud	kr.	140 727.78	Saadud % %, komisjon ja porto	kr.	503 377.34
Makstud % %, komisjon ja porto	„	229 051.02	Tulud kinnisvarade kasustami- sest	„	3 424.11
Kinnisvara kasutamise kulud	„	592.75	Mitmesugused tulud	„	22 293.07
Mitmesugused kulud	„	69 574.01			
Puhaskasu	„	89 148.96			
		Kr. 529 094.52			Kr. 529 094.52

Georg Stude

Asutatud 1864. a.

Tallinn, Pikk 16,
tel. 442-76

Külastage Pandimaja kauplusi Tallinnas!

Odavasti suures valikus uusi ja prüügitud esemeid.

NARVA 18, tel. 306-84:

moodsat MOÖBLIT: rõiva- ja puhveti-
kappe, söögi- ja kirjutuslaud, toole,
voodeid, peegleid, pilte jne.; ÖMBLUS-
ja KIRJUTUSMASINAID, JALGRAT-
TAID; grammofone, KLAVEREID,
seinakelli jne.

MANEEZI 4, tel. 301-23:

VALMISRÕIVAD: ülikondi, palituid,
kasukaid, joppe, karusnahkseid ja
plüüsmantleid; karusnahku jne.; VAI-
PU (põranda- ja voodi-), tasku- ja käe-
kelli, laskeriistu ja mitmesuguseid kuld-
ja hõbeesemeid jne.

Võetakse mitmesuguseid esemeid komisjonimüügile.

Kodumaa suuremaid ja vanemaid
kindlustusseltse

EESTI LLOYD

Vastutussumma ületab **kr. 1 170 000.—**

Kahjutasusid on makstud
üle **kr. 3 000 000.—**

Soliidne edasikindlustus!

Suures valikus

igasuguseid kodu- ja välismaa, eriti
inglise. kalevikaupu daamidele ja
härradele.

Alati saadaval:

Daamidele—plüüsi, mantli-,
kleidi- ja pesurüüdeid, kõiksuguseid
süü-, poolsüü- ja puu-
villaseid voodirüüdeid, crêpe de
chine'i ja crêpe georgette'i.

Härradele — igaks hooajaks
ülrikonna-, palitu-, püksi-, pesu-
ja igasuguseid voodirüüdeid.

Müük suurel ja väikesel arvul.

Soovitab suures valikus

Inglise Magasin

H. Gutkin

Tallinn, Viru 2, tel. 436-46

Kodumaa rõõskkoore parim
saadus on

Ginovker & Co

**kvaliteet-
koorevürflid**

Nõudke 400-gr originaal-
karpides. Ostes lahtiselt,
jälgige meie firma nimetust

Ginovker & Co.